

A programmal való ismerkedés során felmerülő gyakori kérdések és válaszok

A program megismerése és alkalmazása újszerű pedagógiai látásmódot és új metodikai kultúra elsajátítását, elfogadását igényli. A változás, az új elvárásokhoz való igazodás számtalan kérdést vet fel a programmal ismerkedő, illetve azt kezdőként alkalmazó kollégáinkban. Ezek őszinte feltárása lehetőséget teremt az egyértelmű válaszadásra, s ezzel jelentős mértékben támogatja a program sikeres bevezetését. A leggyakoribb kérdésekből és az ezekre adott válaszokból adunk ízelítőt a következőkben.

A program több ponton eltér az általános gyakorlattól. Nem okoz ez problémát az átjárhatóság szempontjából?

Az iskolák közötti átjárhatóság kritériumait az oktatási törvény határozza meg (1993. évi LXXIX. Törvény a közoktatásról) az alábbiak szerint:

I. fejezet 8. § (10) „A Nemzeti alaptanterv műveltségi területenként határozza meg az általános műveltséget megalapozó szakaszon folyó nevelő-oktató munka kötelező és közös céljait, a nevelő-oktató munka alapjául szolgáló ismeret-, készség- és képességjellegű követelményeit e törvény preambulumaival, 4. §-ának (1)-(3) bekezdésében, 10. §-ának (1)-(3) bekezdésében és 13. §-ában foglalt elvekkel és jogokkal összhangban.” ...

8/A. § (3) „Az iskola a kerettantervtől eltérhet - tantárgyakat összevonhat, műveltségi területeket alakíthat ki, az egyes tantárgyak tananyagának átadására szánt időkereteket a tantárgyak és évfolyamok között átcsoportosíthatja, az egyes tantárgyak tananyagának átadását korábbi vagy későbbi időpontra helyezheti - azzal a megkötéssel, hogy az oktatás időkerete nem csökkenhet, valamint a helyi tantervnek az iskolában folyó tanulmányok befejezéséig biztosítania kell a nevelés és oktatás kötelező és közös követelményeinek teljesítését, továbbá a rendelkezésére álló - e törvény alapján meghatározott - időkeretet nem lépi túl, és a tanulók heti és napi terhelésére vonatkozó korlátozásokat megtartja.”

III. fejezet 19. § (1) „A pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy... c) a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket.”

A programcsomag a fenti kritériumoknak minden tekintetben megfelel. A szokásosnál nagyobb problémát nem okoz tehát az iskola vagy a tanulócsoporthelyettesítés.

Miért nincs kész tanmenet?

A szóolvasó készség fejlődésére vonatkozó mérések szerint (1.: Nagy József 2004.) a 2. évfolyamon ezen a területen akár 10 évet is meghaladó fejlettségbeli különbség mérhető. Ennek, s számos ehhez hasonló kutatási eredménynek a következtében el kellett vetnünk a „központi tanmenet” alkalmazását. Ellenkező esetben az egyéni szükségletek kielégítése és az egyéni haladási tempó figyelembe vétele nem valósulhatna meg a korszerű tanulásirányításban, holott ez a kompetenciafejlesztés alapvető kritériuma. (Ezért javasoljuk az előre elkészített éves tanmenetek helyett is a nagyobb rugalmasságot engedő tematikus tervezést a tanítóknak.)

Mi a viszonyítási alap ahhoz, hogy hol kellene tartani a „tananyagfeldolgozásban”?

A programcsomaghoz tartozó Tanítói kézikönyvben található egy időterv az egyes részképességek fejlesztéséhez, mely a fejlesztés belső arányaira mutat be egy javasolt/lehetséges változatot, ad tájékoztató pontokat a tudástartalmak feldolgozásához. A képességfejlesztés sikerességét alapvetően meghatározó tényező, hogy megvannak-e a tanuló személyiségében a továbblépés előfeltételei. Ebben azonban igen nagy eltérés tapasztalható a gyerekek között még az azonos korosztályok esetében is. Ezért pontosan

meghatározni egy-egy részképesség fejlesztésének kezdő időpontját és időtartamának hosszúságát tanévekhez kötötten nem is lehet. Így ez a kézikönyvben javasolt időterv is - gyakorló pedagógusok sokéves tapasztalata alapján - csak hozzávetőlegesen jelzi, hogy várhatóan vagy nagy valószínűséggel mikor léphetnek be a tanítás tanulás folyamatába a fejlesztés egyes speciális részfeladatai a bevezető és kezdő iskolaszakasz időszakában. Ennél pontosabban meghatározni a fejlesztés ütemét olyan megoldás volna, amely az általános gyakorlatnak megfelelne ugyan, de sem szakmai – hiszen a gyerekek fejlődése között több évnyi különbség mérhető! –, sem törvényi indoklással nem védhető; lásd a közoktatási törvényt (III. fejezet 19.§ (7)): „*A pedagógus alapvető feladata ...hogy ...b) nevelő és oktató tevékenysége során figyelembe vegye a gyermek, tanuló egyéni képességét, tehetségét, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét és fejlettségét, sajátos nevelési igényét...*”

Aggódnak elsős kollégáink a hosszú alapozás, a lassú, ráérős tempó miatt. ***Nem fognak nagyon lemaradni a gyerekeink?- kérdezik. Milyen betűtanítási módszert válasszunk?*** Kompetenciaterületünkön tanítási célunk a szövegértés-szövegalkotás fejlesztése. Már a fejlesztési koncepció kialakítása során kikristályosodott a közös álláspont a fejlesztő munkacsoportban, mely szerint az olvasásmérésekben mutatkozó gyenge teljesítményekért elsősorban nem a betűtanítás útjai-módjai hibáztathatók. Az okok sokkal inkább az olvasás-írás elsajátításához nélkülözhetetlen részképességek fejlesztésének hiányosságaiban, a fejlesztéshez használt szövegek rossz megválasztásában, valamint a szövegfeldolgozáshoz kapcsolódó kevésbé hatékony pedagógiai módszerekben keresendők. Ez indokolta azt a szakmai megfontolást, hogy programunk alkalmazásának feltételeként nem szabtuk meg sem az egyik, sem a másik betűtanítási módszer kizárólagos alkalmazását. Úgy gondoltuk, az helyes, ha a tanító szabad elhatározására bízunk, hogy – a gyerekek ismeretében – saját hatáskörében döntsön az olvasás megtanításának módjáról. A tanulási folyamat irányítását azonban több alapvető kritérium meghatározásával szabályoztuk. Ezekben az alábbiakat emeltük a figyelem középpontjába:

- az olvasás megtanulásához szükséges képességek biztos megalapozását eredményező célirányos fejlesztést,
- a fejlesztésben alkalmazott alapozó tevékenységek szakszerű, elegendő időt ráfordító megvalósítását,
- az olvasástanulást megelőző időszak időtartamának az egyes gyerek fejlesztési szükségleteihez való igazítását,
- a folyóírás tanításának késleltetett ütemezését.

Mindez összhangban áll a NAT -ban megfogalmazott követelményekkel és az oktatási törvény hatályos rendelkezéseivel.

Miért csak mintamodulok és nem teljes folyamatleírás segíti a tanítókat?

A közoktatási törvényben foglaltak szerint (III. fejezet 19.§ (7)): „*A pedagógus alapvető feladata ...hogy ...b) nevelő és oktató tevékenysége során figyelembe vegye a gyermek, tanuló egyéni képességét, tehetségét, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét és fejlettségét, sajátos nevelési igényét...*”

Meggyőződésünk, hogy az indokoltnál nagyobb számban közzétett kész óraleírások, valamint a kész irányító tanmenetek akadályozzák azt a törekvést, hogy a gyakorlatban megtörténjen a módszertani szakanyagok helyi, személyes szükségleteknek megfelelő adaptálása. Ezért minden fejlesztési területen csupán mintamodulok kidolgozására törekedtünk, melyek a felhasználáshoz rugalmas keretet kínálnak. Ezt tartalmuk gazdagsága, a különféle megoldásmódok (elágazások) felkínálása, valamint a differenciálásra alkalmas feladatrendszer teszi lehetővé. A kidolgozásra kerülő modulok számát és terjedelmét a bennük

megjelenő módszertani sokszínűség mértéke, valamint a gyakorlatban való alkalmazás elterjedtsége határozza meg. A betűtanítás során pl. az azonos algoritmus alkalmazása, indokolja az Egereskönyv esetében 1 mintamodul kidolgozását. A továbbiakban természetesen a modulkészlet a felhasználók jó gyakorlatának (best practice) és a programcsomagban található feladatbank anyagának felhasználásával tovább építhető, gazdagítható, a helyi sajátosságok szerint módosítható.

Miért nincs több nyomtatott eszköz és applikációs eszköz (pl. feladatlap, hívóképek)?

Összességében a nyomtatott feladatlap valóban kevesebb, mint ma a piacon található csomagokban. Programunk alapvető elemének tartjuk ugyanis a gyerekek motiválását, aktivizálását a passzív befogadó szerep erősítése helyett a tanító tanulásirányítási stratégiájában. Az 1-2. évfolyam esetében erre a feladatlapok kitöltése nagyon csekély mértékben alkalmas mód. Ez indokolja, hogy a modulleírásokban megtalálható feladatlapokat is csak az egyéni szükségleteknek megfelelő kiválasztás után, differenciált felhasználásra ajánljuk. Az életkori sajátosságoknak megfelelő mértékben a programcsomag 8 elemből álló egységes tanulói feladatlap sorozatot is tartalmaz. A modulok és a feladatbank gazdag kínálatából válogatva a tanító maga is összeállíthat feladatlapokat elektronikus úton – hiszen ennek megvannak a feltételei - az adott gyerekcsoport vagy az egyén fejlesztési szükségleteihez, illetve a tanítási feladathoz igazodva.

A betűtanításhoz kapcsolódó tanulói anyagok 1. évfolyamon természetesen tartalmazzák a hívóképeket. Ugyanakkor sem ezekhez, sem más tanulói eszközökhöz kapcsolódóan nem tartalmaznak applikációs anyagokat, mert ezek indokolatlanul nagy anyagai ráfordítást igénylő, ugyanakkor a gyerekek fejlesztése szempontjából csekély jelentőséget hordozó elemek. Mint az a teljes tanítói és tanulói eszközrendszer tanulmányozása során látható, erőforrásainkat egyrészt az olvasókönyvek újszerű tartalmának fejlesztésére (pl. én történetek), a tanítók módszertani kultúrájának gazdagítására, valamint eddig hiányzó módszertani anyagok fejlesztésére fordítottuk (lásd pl. alapozás, beszédfejlesztés) Programunk alapvető szemléleti elemének tartjuk a gyerekek motiválást, aktivizálását a passzív befogadó szerep erősítése helyett. Ennek megfelelően úgy gondoljuk, hogy a tanító legfontosabb szerepe olyan tevékenységek tervezése és szervezése, amelyek lehetőséget nyújtanak a tanulási folyamatban való aktív közreműködésére. Ezért az előre nyomtatott applikációs anyagok kifüggesztése helyett javasoljuk minden olyan anyagnak a gyerekekkel történő elkészítését, gyűjtését, amely a tanulási folyamat szerves részeként jöhet létre.

Miért nincs minden évfolyamra összeállított ellenőrző, tudásszintmérő feladatlap?

A szövegértés-szövegalkotás kompetencia mérésében jártas hazai szakemberek (pl. Felvégi Emese, Vári Péter) véleményét is figyelembe véve az első két évfolyamon az olvasás-szövegértés tudásszintjét mérő feladatlap összeállítását és alkalmazását – éppen programunk alapvető pedagógiai elveiből következően – elvetettük. Helyette a fejlesztő értékelést segítő, programbarát szempontsort dolgoztunk ki, melynek segítségével a bevezető iskolaszakaszban a gyerekek fejlődése az olvasás tanulásában nyomon követhető és értékelhető.

Harmadik évfolyamtól mérőlapok állnak a tanítók rendelkezésére. A különböző típusú, hosszúságú és nehézségű szövegek megfelelő, differenciált alkalmazásával kellőképpen árnyalt képet kaphatunk egy-egy diák szövegértési képességeinek fejlettségéről, esetleges hiányosságairól.

A feladatlapok anyagában a fejlődés követéséhez központi „csomópontként” a következő gondolkodási műveleteket jelennek meg:

1. *explicit és implicit információ visszakeresése.*

Ki, mit, mikor jellegű kérdések – szereplők, helyszínek, számadatok azonosítása stb.

2. *tartalmi és szerkesztésbeli kapcsolatok és összefüggések felismerése.*

Szöveghelyek, tartalmi elemek kapcsolódási módjának, kapcsolóelemeinek, viszonyának, utalásrendszerének azonosítása, ok-okozati rendszer felismerése stb.

3. a szöveg általános, illetve stiláris és tartalmi elemeinek értelmezése.

A cím, alcím, cím és szöveg viszonyának, szövegrész, szövegegész, mondanivaló értelmezése, kulcsszavak, stiláris elemek stb. felismerése, értelmezése

Pozitív tapasztalatok

A kipróbáló tanítók szöveges véleménye a Gyermekbarát program számtalan igen fontos értékére rávilágít, amint azt az alább olvasható levél részlete is bizonyítja.

"Meg kell mondjam, hogy ilyen látványos fejlődést ennyi idő alatt ritkán tapasztaltam első gyerekeknél. Egyre szebben, kifejezőbben beszélnek. Beszédbátorságuk bámulatos átalakuláson ment keresztül. A kicsike kezükkel varázslatos dolgokra képesek. Még az apró szemű gyöngy befűzése sem jelent gondot számukra. Nagyon szeretik a nagymozgásos feladatokat. Mindet meg tudjuk csinálni. Kedvenceink a mondókák is. Most már a mesét is képesek tátott szájjal végighallgatni. Türelmesek lettek. Igen keveset ülünk a padban. A legtöbb időt talán akkor, amikor megesszük a tízórait. Igaz, még a festős, rajzolós feladatokhoz is be kell ülnünk a padba, de ez egyáltalán nem okoz gondot a gyerekeknek. Nagyon élvezzük minden percét annak az időnek, amit együtt töltünk. Fantasztikus, hogy milyen hamar eltelnek az "órák". Persze ezek nem igazi órák. Nincs 45 perc sem. Addig csinálunk valamit, amíg tudunk figyelni. Aztán kiugrunk egy kört játszani az udvarra. Majd visszamegyünk és folytatjuk a munkát. A szülők egyáltalán nem problémáznak azon, hogy mi később fogunk olyan dolgokat tudni, mint esetleg a szomszéd Pistikéje. Több szülő azonban kifejezetten örült annak, hogy az alapozást nem sietjük el, stabil lábakon fog állni. Úgy fogalmaztak, hogy végül is a gyerek nagyon is ráér, nem siet sehova sem, felesleges hajszolni.."